

ursprungligaste är inte så gott att säga. I Torna härad har Berlinskan dansats redan på 1860-talet och kanske förr.

Dansas av obegränsat antal par. Alla paren börja ej samtidigt, utan undan för undan, såsom i de flesta pardanser. Sluten fattning n:r 1.

Under det att paret svänger runt i små cirklar utföras *mazurkasteg* sålunda: kavaljeren isätter vänster och damen höger fot såsom första steg vid svängning medsols. Därefter göres fotombyte på varje fjärdedel i takten. Under pauserna i musiken hållas stegen inne

och paret står stilla, när musiken fortsätter, börjas alltid med samma fot, med vilken föregående steg tagits. Cirkelarna komma därvid att gå den ena gången medsols (»framlänges»), den andra gången motsols (»baklänges»). Vid svängning motsols börjar kavaljeren med höger fot, damen med vänster fot. Sålunda: Medsols (1—4), motsols (5—8), medsols (1—4), motsols (5—8), medsols (9—10), motsols (11—12), medsols (13—14), motsols (15—16) o. s. v.

Dansen fortsattes, så länge man önskar, oberoende av övriga par.

LEKSANDSLÅTEN

Upptecknad av Carl Gudmundsson.

Först spelas »krusut» (krusigt) d. v. s. ett slags förspel till dansen, t. ex. en vanlig låt i 3/4-takt, varunder flickorna bjuda upp pojkarna till dansen, en låtdans. Denna dansas på så sätt, att paren hålla sig tätt slutna till varandra och svänga runt ungefär som när en kvarnsten svänger. Kavaljeren håller högra foten, när det dansas åt höger, med tyngdpunkten vilande på klacken, så gott som på samma ställe hela tiden. Med en stampning med vänstra foten, som markerar vändning, vänder paret om och dansar åt vänster, varvid vänstra foten bibehåller samma läge som förut den högra, då det dansades åt höger. Med den andra foten, som är i ytterlinjen, markeras takten, fast i synkopertakt. Damen svänger runt kavaljeren, i ytterlinjen, men med bibehållande av minsta möjliga omkrets. Man brukade även dansa tre i taget, och merendels då två damer och en kavaljer.

När nu den första omgången eller förlåten är slut, blir det en livlig tävlan bland pojkarna att få köpa låten av spelmannen. I Leksandslåten få nämligen flickorna (även gifta kvinnor) bjuda upp till dans hela tiden. Men genom att köpa låten, vilket var förbehållet männen, får den som först lyckas göra detta tillfälle att bjuda upp sin dam, samtidigt som han (den köpande) då intager ledareplatsen.

Då en av pojkarna (eller de gifta karlarna) fått köplåten och spelmannen stoppat slanten i livstycksfickan, spelar spelmannen upp en låt, och den som nu köpt låten stiger fram på golvet och stampar. Var han rik och storkaxig, så var stampningen därefter. Han kunde ibland hoppa upp jämfota och stampa till

med båda fötterna samtidigt, så att det dånade i dansstugan. När pojken stampat, kom den flicka fram, som han vid förlåten blivit uppbjuden av och dansat med, och de dansade. De andra flickorna finga bjuda upp som vanligt. Under tiden passade än den ene, än den andre av pojkarna på att stjäla den flicka som låtköparen dansade med och dansade med henne. Dock fick ingen stjäla mer än en gång, och ingen flicka fick bjuda upp den som köpt låten, utan han fick under tiden stå som åskådare. Men innan spelmannen spelat ut låten, måste pojken som köpt den, hava tillbaka den flicka han stampat för. Då hände det ibland, merendels på skämt, att spelmannen i förtid avslutade låten med dessa takter:

och sjöng samtidigt spydigt till: »Säg, vill du gift' dej, Karin» (eller vad låtköparens flicka hette).

När nu låten avslutats på sådant sätt, måste »kjolsäcken» fram, d. v. s. en ny låt måste beställas, och pojken fick stampa för sin flicka igen. Det dansades lika som vid första låten, men nu var pojken mera påpasslig att i tid få igen sin flicka. »Kjolsäcken» eller »kjolsäckslåten» var en benämning för den låt som blev på köpet, och merendels fick den, som från början köpt låten, en låt till, så att betalningen egentligen gällde för två danser. Priset på låten var efter råd och lägenhet, men merendels 3 skilling.

SCHOTTISCH

Schottisch är en synnerligen populär dans, som med växlande turer och olika variationer dansats överallt i bygderna. Oftast dansades allenast den andra av nedan beskrivna turer (jämför beskrivningen av Rillen) men även tredje, fjärde och åttonde turerna äro allmänt förekommande. De övriga mindre kända turerna meddelades Philochoros från Värmland i slutet av 1880-talet.

Man har även dansat 1:sta turen med 8 gångsteg (med markering) och därefter 8 hoppsteg. Det kallades att »Stampa» upp en schottisch.

Utgångsställning: Parvis efter varandra i ring, vända motsols.

Steg: Schottischsteg och hoppsteg, kavaljeren börjar med vänster och damen med höger fot, där ej annorlunda beskrives.

Tur 1.

Med öppen fattning n:r 2 dansar paret 16 hoppsteg (1—8).

Tur 2.

Sluten fattning n:r 1. Kavaljeren, förande damen, som dansar schottischsteg, framför sig, tager ett schottischsteg ett fjärdedels varv åt vänster och därefter ett schottischsteg ett fjärdedels varv åt höger, varefter paret med hoppsteg omdansar två varv medsols (9—12). Upprepas (13—16).

Tur 3.

Kavaljeren fattar med höger hand damens högra hand, ledig hand i sidan, dansar framåt med schottischsteg, först åt vänster (1) och därefter åt höger (2) och för samtidigt damen framför sig först åt vänster och sedan åt höger, allt under det damen samtidigt figurerar baklänges framför kavaljeren, i det hon först med ett schottischsteg åt höger vänder sig något motsols (1) och därefter med ett steg åt vänster vänder sig något medsols (2). Därefter dansar kavaljeren framåt med hoppsteg, under det damen, också med hoppsteg, framför kavaljeren och under hans högra arm dansar runt två varv medsols (3—4). Upprepas (5—8).

Vid de tillfällen, då damen under dansen är vänd mot kavaljeren, nedföras händerna i brösthöjd.

Tur 4.

Paret dansar såsom i tredje turen, men med den skillnaden, att under hela turen kavaljeren håller armarna korslagda över bröstet och damen händerna i sidorna (1—8).

Tur 5.

Kavaljeren för över damen mot sin vänstra sida och tager två schottischsteg på stället. Under tiden dansar damen med två schottischsteg motsols runt kavaljeren, samtidigt som hon själv dansar runt ett varv motsols, vändningen sker huvudsakligen på första schottischstegets fjärde taktadel. Då damen befinner sig på kavaljerens vänstra sida, kan kavaljeren underlätta damens rörelser genom att med sin vänstra hand hastigt fatta om undersidan av hennes högra överarm, och liksom skjuta på i damens rörelseriktning. Då damen efter de båda schottischstegen kommit upp till kavaljerens högra sida, tager paret öppen fattning n:r 2 och dansar fyra hoppsteg framåt (9—12). Upprepas (13—16).

Tur 6.

Paret tager korsfattning bakom och dansar, under vändning åt vänster på första steget, tre hoppsteg in mot ringens mitt och stannar på fjärde steget med inre foten framflyttad och klacken i marken (1—4). Med början på *inre foten* och en hastig vändning åt höger på första steget, dansar paret tre hoppsteg utåt och stannar på fjärde steget med *yttre* foten framflyttad och klacken i marken (5—8). Upprepas (1—8).

Tur 7.

Med öppen fattning n:r 1 och markering på vänster fot faller kavaljeren på höger knä i ringens rörelseriktning (se bilden) med högra handen upplyft över huvudet och vänster hand i sidan. Samtidigt dansar damen med två schottischsteg ett varv motsols runt kavaljeren (9—10). Denne reser sig härefter hastigt upp och paret dansar framåt med fyra hoppsteg, öppen fattning n:r 2 (11—12). Upprepas (13—16).

Tur 8.

Kavaljeren lägger höger hand om damens liv, ledig hand i sidan, och för, med ett schottischsteg åt vänster, damen över till sin vänstra sida, varvid damen

kommer att under schottischsteget vända sig ett halvt varv motsols. Kavaljeren släpper därpå sitt tag med höger arm och för med vänster arm på liknande sätt damen tillbaka till sin högra sida. Paret tager slutet fattning n:r 3, och omdansar två varv med fyra hoppsteg medsols (1—4). Upprepas (5—8). Då damen befinner sig på kavaljerens högra sida, lägger hon sin vänstra hand på hans högra axel och då hon befinner sig på hans vänstra sida, lägger hon sin högra hand på kavaljerens vänstra axel.

Schottisch, tur 7.

RILLEN

(SCHOTTISCHVARIANT)

Rillen är uppenbarligen en variant av den tyska »Rheinländer».

I svenska landsmålsföreningens tidskrift för år 1895, häftet 55, meddelar framlidne häradshövdingen Nils Andersson i Lund, att dansen på skilda orter i Skåne förekommer under namn av »renländaren», »reländaren», »raibläggaren» (repläggaren) och »ringläggaren», samt beskriver den i huvudsaklig överensstämmelse med andra turen i schottisch, dock med tillägg att »på sista fjärdedelnoten i fjärde och åttonde takterna brukar var karl lyfta sin flicka högt från golvet».

I Toarps-trakten, i Västergötland, förekom samma schottischtur under benämningen »rellen», dansad av skolbarn såsom sångdans till följande ord:

Ett, två, tre, fyra och fem, nu ska vi dan-sa rel-len igen, å den ska' vi ta', för den går så bra, å den ska' vi dan-sa till lju-san da'!

»Rillen», i den form, den här beskrives, är hämtad från Delsbo-trakten. Såväl beskrivning som musik har meddelats av föreningen »Allmogedansens Vänner» i Gävle.

Framlidne nyckelharpspelmannen Jonas Skoglund på Skansen erinrade sig jämväl dansen i denna form

från den tid (1870-talet) då järnvägsbygget pågick mellan Gävle och Uppsala. Musiken var då något annorlunda och sjöngs till orden:

»Rallebuse upp och rallebuse ner,
Och aldrig skall jag säga rallebuse mer».

Dansen, som äger endast en tur, beskrives till sin första hälft överensstämmande med andra turen i schottisch, det vill säga kavaljeren — med höger arm om damens liv och hållande hennes högra hand i egen vänster — vrider sig, förande damen framför sig, först med ett schottischsteg ett fjärdedels varv åt vänster (1) och därefter med ytterligare ett schottischsteg ett halvt varv åt höger (2). I senare hälften av turen framträder däremot olikheten, i det att kavaljeren här släpper sin dams högra hand och därpå — under det han med två fasta, jämna gångsteg vrider sig själv runt ett varv medsols — med den högra armen, som fortfarande hålles om damens liv, lyfter henne ett helt varv omkring sig tillbaka till hennes plats (3), varefter båda med ledig hand i sidan röra sig framåt med två gångsteg (4) för att därpå omtaga turen på nytt (5—8).

TANTOLI

Dansen en variant till Schottisch. En del av här upptagna turer har dansats under namn av Finsk Tantoli. Dansen har dock spårats med ett flertal varierande turer i mellersta Sverige. Ofta förekom sång till dansen, och som exempel kan anföras följande strof från Västmanland:

Jag åh min flicka vi skulle dansa polka.
När vi kom opp så var de Tantoli.
Min flicka kunde dansa, men jag kunde inte.
Å därför så va de ju bäst låta bli.
Tra — la — — — under omdansningen.

Utgångsställning: Parvis efter varandra i ring motsols. Börja på yttre foten, där ej annorlunda angives.

Steg: Hoppsteg, sidosteg och ett slags schottischsteg, som särskilt beskrives.

Schottischsteg i Tantoli: Steget är ett schottischsteg framåt och bakåt med den skillnaden att på sista 1/4-delen i första takten utföres en bensvängning framåt-bakåt med inre foten, så att schottischsteget bakåt kan börja på andra taktens första 1/4-del.

Tur 1 A.

Öppen fattning n:r 2, 2 hoppsteg framåt, 2 hoppsteg ett varv medsols på stället (1—2). Samma steg upprepas 3 gånger (3—8).

B. 1 schottischsteg framåt med yttre foten, ett schottischsteg bakåt med inre foten (9—10). Omdansning 2 varv medsols på stället med 4 hoppsteg (11—12). Upprepas en gång (13—16).

Märk! Samma fattning under hela turen.

Tur 2 A.

Öppen fattning n:r 2. Båda framsätta yttre foten med klacken i golvet (benet sträckt), föra därpå sam-

ma fot bakåt och sätta i tån (benet sträckt) samt taga — fortfarande med början på yttre foten — ett tre-steg framåt (1—2). Samma steg utföres med inre foten (3—4). Upprepas med såväl yttre som inre foten (5—8).

Märk! När klacken och tån sätts i golvet, böjes det andra benets knä.

B. Sluten fattning n:r 1. Paren omdansa med hoppsteg. Kavaljer börjar med vänster och dam med höger fot. På första steget föras armarna nedåt, på nästa steg föras de uppåt. Under omdansningen föras armarna växelvis nedåt och uppåt.

Tur 3 A.

Kavaljererna placera sig i ring innanför damerna och med ansiktena vända emot dem. Kavaljererna ha armarna i kors över bröstet, damerna ledig hand i sidan. Båda taga 4 sidosteg motsols i ringen, det sista med appell samt en bensvängning (kavaljerens högra och damens vänstra) framför det andra benet (1—2). Samma steg medsols i ringen (3—4). Detsamma motsols och medsols (5—8).

Märk! Ringarna följas åt. Riktningen bestämmes av den yttre ringen.

B. Omdansning som i tur 2 B.

Tur 4 A.

Öppen fattning n:r 2. 1 schottischsteg framåt med yttre foten och 1 schottischsteg bakåt med inre foten (1—2). Yttre benet med böjt knä lyftes, så att foten blir fri. Därefter en rörelse med underbenet framifrån och bakåt 2 gånger; samma fot föres bakåt, och tån stötes 3 gånger i golvet (3—4). Detsamma upprepas (5—8).

B. Omdansning som i tur 2 B.

»LILLA LOTTEN»

Upptecknad av Nils Th. Svensson, Kullagillet.

Uppställning: Parvis i ring.

Steg: Gammalvalssteg och gångsteg.

Fattningar: Sluten fattning n:r 1 och öppen fattning n:r 1.

Paren dansa gammalvals medsols i ringens rörelseriktning, som är motsols (8 takter). Med öppen fatt-

ning n:r 1 gå paren framåt med början på yttre foten 3 gångsteg med halt på det fjärde och göra helt om. Kavaljeren fattar med vänster hand damens högra hand och går paret med början på yttre foten 3 gångsteg tillbaka med halt på det fjärde steget.

Dansen upprepas efter behag.

»SME-GRÄBBAN»

Upptecknad av *Thoralf Borglin*, Malmö.

Denna dans är en variant av Klappdansen och dansades förr allmänt i trakten kring Genarp i södra Skåne. Uppgifterna äro meddelade av spelmannen Olof Alqvist. Trots sin höga ålder kom han ihåg och berättade noga om alla detaljer i dansen, vilken han i sin ungdom ofta spelade på logdanserna.

»Sme-Gräbban» är en enkel pardans i 2 turer som skall dansas i rask takt, särskilt polketten.

Uppställning: Parvis i ring.

Fattning: Sluten fattning n:o 5.

Steg: Polkasteg.

Tur 1.

Paren dansa efter varandra polkett medsols 16 takter. Ringens rörelseriktning är motsols. Paren stanna

så att kavaljer och dam äro vända mot varandra, damerna vända mot ringens mitt (1—8, 1—8).

Tur 2.

Dam och kavaljer utföra samma rörelser.

1. Klappar på knäna med båda händerna.

2. Slår ihop händerna.

3. Slår båda händernas innersidor samtidigt mot framförståendes händer.

Upprepas en gång i sin helhet och ännu en gång då klappningen på knäna uteslutes och 2 och 3 utföras 3 gånger i följd (9—16, 9—16).

Dansen tages om efter behag.

BLEKING

(SCHOTTISCHVARIANT)

Utgångsställning: Parvis vända mot varandra, kavaljererna innanför. Sluten fattning n:r 4.

Steg: Blekingsteg och jiggsteg.

Tur 1.

Blekingsteg hela turen. Vänster och höger (1), vänster, höger, vänster (2), höger, vänster (3), höger, vänster, höger (4); upprepas (5—8).

Tur 2.

Paren omdansa med jiggsteg, sluten fattning n:r 1 (9—16).

LADITÅ (LOTT' IST TOD)

(SCHOTTISCHVARIANT)

Utgångsställning: Kavaljeren med höger arm om damens liv håller med vänster hand hennes högra hand rakt utåt. Damen lägger sin vänstra hand på kavaljerens högra axel.

Tur 1.

Paret tager, kavaljer börjande med vänster och dam med höger fot, fyra stora, långsamma steg mot ringens mitt och för armarna nedåt-uppåt (1—2) och återvända därpå baklänges med åtta hastiga sidsteg till utgångsplatsen (3—4). Återupprepas (5—8).

Tur 2.

Paret omdansar med hoppsteg, kavaljer börjande på vänster och dam på höger fot (9—16).

Då flera par deltaga, pläga de bilda ring, som under dansen bibehålles och sidstegen framåt riktas i stället mot ringens mitt.

KLAPPDANS

I stora delar av vårt land känd som danslek med sång.

Utgångsställning: Parvis efter varandra i ring vända motsols. Öppen fattning n:r 1.

Hand, ledig i sidan.

Tur 1.

Paren dansa, med början på yttre foten, 8 polkasteg, under noga iakttagande av, att den framflyttade fotens tåspets är riktad rätt framåt i rörelseriktningen. Vid polkasteg på yttre foten, vända sig dam och kavaljer något mot varandra och föra händerna bakåt;

vid polkasteg på inre foten, vända de sig något ifrån varandra och föra händerna framåt (1—8). Paren dansa därpå vanlig polka under slutan fattning n:r 5, varvid kavaljeren på sista takten stannar inuti ringen, vänd utåt, och damen mitt emot och ett steg ifrån sin kavaljer utanför i ringen, vänd inåt. Båda sätta händerna i sidorna (1—8).

Tur 2.

Kavaljer bugar för sin dam, vilken samtidigt niger för sin kavaljer (9); båda klappa tre slag i egna händer (10). Detta upprepas (11—12). Kavaljer och dam slå högerhändernas innersidor mot varandra samt klappa ett slag i egna händer (13), slå så på liknande sätt vänsterhändernas innersidor mot varandra samt klappa ett slag i egna händer (14). Båda vända sig därefter ett varv motsols på stället, varvid de i förbi-

farten slå ihop högerhändernas innersidor (15) samt stampa tre små stampsteg på stället (16). Kavaljeren bugar på nytt för sin dam, vilken niger för kavaljeren (9), båda klappa tre slag i egna händer (10). Detta upprepas (11—12). Båda höta så med högra pek-fingret mot varandra (13), samt med vänstra (14), vrida sig därefter, som nyss, ett varv motsols på stället och slå i förbifarten de högra händernas innersidor mot varandra (15), samt stampa tre små stampsteg på stället (16). Dansen omtages från början, varvid kavaljeren släpper sin dam samt tager första och andra polkasteget på stället, sträckande sin högra arm bakåt och med höger hand fattar närmast bakomvarande dams vänstra hand.

Dansen plägar pågå så länge, tills kavaljererna i tur och ordning hunnit dansa med alla damerna men kan naturligtvis avbrytas när som helst.

FINGERPOLKETT

Upptecknad av *Lars Holmström*, Arvika.

Fingerpolkett.

Dansen är en variant till den över hela landet kända »klappdansen».

Polkett medsols (1—8), motsols (1—8). Damerna bilda en yttre inåtvänd ring, ledig hand i sidan. Kavaljererna bilda en inre ring vända mot damerna. Dam och kavaljer stampa 5 gånger i golvet i takt efter musiken med början på höger fot (9—10). Klappa i

händerna 5 gånger i takt med musiken (11—12), hytta med höger pekfinger mot varandra (13), detsamma med vänster (14), slår sina högra händer (»flata») mot varandra (15), och vända sig ett varv runt åt vänster med 3 små trampsteg (16), upprepas (9—16).

Polkett och figuré upprepas, dansen avslutas med polkett.